

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ**

ISSN: 1857- 7628

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011**

YEARBOOK

ГОДИНА 3

VOLUME III

**GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF ECONOMICS**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF ECONOMICS**

За издавачот:
Проф. д-р Ристо Фотов

Издавачки совет Editorial board

Проф. д-р Саша Митрев	Prof. Sasa Mitrev, Ph.D
Проф. д-р Лилјана Колева - Гудева	Prof. Liljana Koleva - Gudeva, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Доц. д-р Крсте Шајноски	Ass. Prof. Krste Sajnoski, Ph.D
Пом.асс м-р Влатко Пачешкоски	Assist. Vlatko Paceskoski, M.Sc
Пом.асс м-р Тамара Јованов Марјанова	Assist. Tamara Jovanov Marjanova, M.Sc

Редакциски одбор Editorial staff

Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Доц. д-р Крсте Шајноски	Ass. Prof. Krste Sajnoski, Ph.D

Главен и одговорен уредник Managing & Editor in chief

Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
--------------------------	----------------------------

Јазично уредување Language editor

Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)	Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian)
--	--

Техничко уредување Technical editor

Славе Димитров	Slave Dimitrov
Благој Михов	Blagoj Mihov

Печати Printing

Печатница „2-ри Август“ - Штип	„Vtori Avgust“ - Stip
Тираж - 300 примероци	Printing No 300

Редакција и администрација Address of editorial office

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип	Goce Delcev University
Економски факултет	Faculty of Economics
бул „Крсте Мисирков“ бб	Krste Misirkov b.b., PO box 201
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија	2000 Stip, R of Macedonia

Tempus Project

University “Goce Delcev” Stip and its Economics Faculty, is a partner in the Tempus project “Entrepreneurship and Local Economic Development”, an EU funded project aimed at improving entrepreneurship education in partner universities in Albania, Kosovo and Macedonia. Its activities started in January 2009 and will finish in July 2012. At the Faculty of Economics Stip, the project has supported intensive study periods by younger members of staff at EU universities and equipped the Faculty with teaching and learning equipment to enhance the students’ learning experience.

The partner universities involved in this Tempus Project are:

- Faculty of Economics, University “Goce Delcev” Stip, MK
- Faculty of Economics and Business Administration, South East European University, MK
- Faculty of Economics - Prilep, University of Bitola, MK
- Faculty of Economics, State University of Tetovo, MK
- Faculty of Economics, University of Tirana, AL
- Faculty of Economics and Agribusiness, Agricultural University of Tirana, AL
- Faculty of Economics, University of Elbasan, AL
- Faculty of Economics, University of Prishtina, Kosovo
- AAB-Riinvest University, Prishtina, Kosovo
- Vrije Universiteit Brussel, BE
- Otto-Friedrich-Universität Bamberg, DE
- University of Macedonia, EL
- Università’ Politecnica delle Marche, Ancona, IT
- Linnaeus University, SE
- University of Ljubljana, SI
- University of the West of England, UK
- University of Wolverhampton, UK
- Staffordshire University, UK (Coordinator)

Professor Dr. Iraj Hashi
Staffordshire University Business School
Project Coordinator
March 2012

СОДРЖИНА
CONTENT

проф. д-р Ристо Фотов, м-р Катерина Фотова РЕГУЛАЦИЈА НА КОМЕРЦИЈАЛНИТЕ БАНКИ: ОСВРТ НА РЕГУЛАЦИЈАТА НА КОМЕРЦИЈАЛНИТЕ БАНКИ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	11
проф. д-р Трајко Мицески СОЗДАВАЊЕ И ОДРЖУВАЊЕ НА КОНКУРЕНТСКАТА ПРЕДНОСТ НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА ПРЕКУ ГРАДЕЊЕ НА МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИЈА	21
проф. д-р Ристе Темјановски ТРАНСПОРТНИТЕ КОРИДОРИ: ПРЕДИЗВИЦИ И ОГРАНИЧУВАЊЕ ВО ЕКОНОМСКИОТ РАЗВОЈ	33
проф. д-р Круме Николоски, асс. м-р Дарко Лазаров НЕОКЛАСИЧНА ТЕОРИЈА НА ЕГЗОГЕН РАСТ (МОДЕЛ НА SOLOW И SWAN)	45
доц. д-р Александар Костадиновски, доц. д-р Оливера Ѓоргиева Трајковска ПЛАНИРАЊЕ НА ТРОШОЦИ ЗА ИСТРАЖУВАЊЕ И РАЗВОЈ	55
доц. д-р Крсте Шајноски OPPORTUNITIES FOR UPHEAVAL IN DEVELOPING MARKET SECURITIES IN MACEDONIA	63
доц. д-р Виолета Мацова ВОВЕДУВАЊЕ НА БАЗЕЛ III: МОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИЦИ	73
доц. д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска КРЕДИТЕН ПАЗАР – КАРАКТЕРИСТИКИ И ФУНКЦИИ	85
Доц. д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, асс. м-р Благица Јованова ИНСТРУМЕНТИ НА ПАЗАРОТ НА КРЕДИТИ	95

доц. д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Никола Милановски ИНФЛАЦИЈАТА КАКО ИЗРАЗ НА НЕРАМНОТЕЖАТА ВО СТОПАНСТВОТО НА ЕДНА ЗЕМЈА	105
проф. д-р Јован Пејковски, асс. м-р Горан Миладинов ОДРЖЛИВОСТА НА ПЕНЗИСКИТЕ СИСТЕМИ: ПРЕДИЗВИЦИТЕ ЗА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	115
доц. д-р Јанка Димитрова ИНВЕСТИЦИОНИ ПРОЕКТИ ФИНАНСИРАНИ ПРЕКУ ЕМИСИЈА НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ	127
доц. д-р Билјана Петревска ЕКОНОМСКО ПЛАНИРАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА ПОБАРУВАЧКА ВО МАКЕДОНИЈА	137
асс. м-р Дарко Лазаров, проф. д-р Ристо Фотов, асс. м-р Душко Јошески ЕМПИРИСКА АНАЛИЗА НА SOLOW-SWAN МОДЕЛОТ НА РАСТ.....	147
асс. м-р Душко Јошески, проф. д-р Трајко Мицески КОЛУЗИИ: БЕРТРАНД РЕШЕНИЕ НА ТЕОРЕМАТА НА НЕРАЗЛИКУВАЊЕ ПРЕТСТАВЕНА ОД КОУРНОТ ДУОПОЛОТ, ГОЛЕМАТА PRISONNER'S DILEMMA	157
асс. м-р Тамара Јованов Марјанова, асс. д-р Љупчо Давчев, проф. д-р Ристе Темјановски ФОРМИРАЊЕ НА ЦЕНА ВО ФАЗАТА НА ВОВЕДУВАЊЕ ОД ЖИВОТНИОТ ЦИКЛУС НА ПРОИЗВОДИТЕ.....	165
асс. м-р Благица Јованова, доц. д-р Александар Костадиновски „ЈАЗ ВО ОЧЕКУВАЊАТА“ – АКТУЕЛЕН ФЕНОМЕН ВО СОВРЕМЕНАТА РЕВИЗОРСКА ПРОФЕСИЈА.....	179
Билјана Теохарева-Филипова, проф. д-р Цвета Мартиновска ТЕХНИКИ И АЛАТКИ НА ПОДАТОЧНОТО РУДАРЕЊЕ КАКО ПОДДРШКА НА ПРОЦЕСОТ НА ДОНЕСУВАЊЕ БИЗНИС ОДЛУКИ.....	189

асс. м-р Златко Бежовски, доц. д-р Сашо Коцески ВЛИЈАНИЕТО НА НАДГРАДБИТЕ НА АЛГОРИТМОТ НА ПРЕБАРУВАЧОТ GOOGLE ВРЗ ОНЛАЈН БИЗНИСИТЕ	199
Асс. д-р Љупчо Давчев, асс. м-р Тамара Јованов-Марјанова УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА ИНВЕСТИЦИСКОТО БАНКАРСТВО ВО ФИНАНСИСКАТА ИНДУСТРИЈА	211
асс. м-р Влатко Пачешкоски, асс. м-р Емилија Митева-Кацарски ПРОЦЕСОТ НА ЕКОНОМСКА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА ВО СВЕТСКАТА ЕКОНОМИЈА НИЗ ПРИЗМАТА НА ВИРТУАЛИЗАЦИЈА.....	219
асс. м-р Емилија Митева-Кацарски, асс. м-р Влатко Пачешкоски АНАЛИЗА НА ЕФЕКТИТЕ НА УВОЗНИТЕ КВОТИ	231
асс. м-р Марина Радосављевиќ-Бојчева, асс. м-р Зоран Темелков, асс. м-р Костадинка Чабулева ГЛАВНИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ИПАРД ПРОГРАМАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	239
асс. м-р Елена Николова КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ: УЛОГАТА НА ОДБОРОТ НА ДИРЕКТОРИ	247
м-р Василка Габер, асс. д-р Стеван Габер УЛОГАТА НА ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА ВО ТЕКОТ НА НАЈГОЛЕМАТА ФИНАНСИСКА КРИЗА НА XXI ВЕК	257
м-р Билјана Цоневска ПРЕДДРУШТВО - КАКО ЗНАЧАЈНА ФАЗА ЗА ПРАВИЛНО ОСНОВАЊЕ НА КАПИТАЛСКИ ДРУШТВА	271

ПРЕДГОВОР

Економскиот факултет во Штип е основан на 27 март 2007 година како дел од Универзитетот „Гоце Делчев“ - Штип. Почетоците на оваа високообразовна институција ги карактеризира силен елан и ентузијазам, преточени во голема желба да се твори и придонесе во унапредување на високообразовните процеси во Република Македонија. Се разбира, сето ова е во согласност со евроинтегративните процеси на постојана примена на усвоените европски методи и стандарди во научно-образовниот процес за обезбедување на квалитетно образование за нашите студенти.

Пред вас е третото издание на Годишниот зборник на Економскиот факултет. Зборникот претставува потврда за остварувањето на целите на Економскиот факултет, а тие се образование на научно-стручни кадри од областа на меѓународна економија, здравствен менаџмент, финансиски менаџмент, банкарство, финансии и осигурување; сметководство, финансии и ревизија и менаџмент и претприемништво на прв циклус на студии и економија на Европска унија, здравствен менаџмент и MBA-менаџмент на втор циклус на студии. Се разбира дека на тој начин придонесуваме во промовирање на научноистражувачката работа, со што се поттикнува унапредувањето на научната и развојната мисла во функција на нивна примена во секојдневниот живот. Особено радува фактот што со свои трудови се пројавуваат нашите млади научноистражувачки кадри.

Штип, јуни 2012 година

Проф. д-р Ристо Фотов

„ЈАЗ ВО ОЧЕКУВАЊАТА“ – АКТУЕЛЕН ФЕНОМЕН ВО СОВРЕМЕНАТА РЕВИЗОРСКА ПРОФЕСИЈА

асс. м-р Благлица Јованова ¹, доц. д-р Александар Костадиновски

Апстракт

Следењето на современите трендови во ревизорската теорија и практика во економски развиениот дел од светот остава малку простор за сомневање дека ревизорите, особено во англиското јазично подрачје, се соочуваат со криза во доменот на професионалните обврски и кредибилитетот на понудените услуги. Изречената констатација на Shereg во 1985 год. во стилот на „ревизорите излегоа надвор од кабинетите“, дефинитивно ги сруши согледувањата за ревизијата како мистериозна и здодевна професија. Во изминатиот период стана повеќе од јасно дека ревизијата, како професија, има нов јавен имиџ и пред себе се соочува со возбудлива и помалку контроверзна иднина. Но, и покрај неспорниот факт дека деновите на отворен напад врз ревизорската професија во развиените економии му припаѓаат на минатото, „воскреснувањето“ на ревизорите од кабинетите само по себе не значи дека ревизијата станува повидлива и појасно разбирлива професионална активност. Финансиските скандали проследени со колапс на поголем број компании, како и честите собраниски дебати фокусирани на ревизорската професија, во текот на 70-тите и 80-тите години од XX век, го наметнаа прашањето за отворените сомнежи и неизвесности во поглед на улогата на ревизијата и очекувањата од ревизорите (како што се очекувањата во доменот на откривањето на измамите, независноста на ревизорот, известувањето во согласност со интересите на јавноста и значењето на извештајот за извршената ревизија). Во споменатиот временски интервал, англосаксонската литература од областа на ревизијата нуди бројни сведоштва за зголемената загриженост на стручната јавност во врска со новопласираниот термин на „јазот во очекувања“ (англ. Expectation gap), како синоним за дилемите повремено „подгревани“ со крупните финансиски скандали коишто ја поставија ревизорската професија под микроскопот на јавноста.

1) Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, Економски факултет, ул. „Крсте Мисирков“ бб, 2000 Штип, Р.Македонија, blagica.jovanova@ugd.edu.mk

Клучни зборови: *јазот, јазот во ревизорската професија, методи, јазот во теоријата, јазот во практиката, ревизијата и јазот.*

“EXPECTATIONS GAP” – CURRENT PHENOMENON IN THE CONTEMPORARY AUDITING PROFESSION

Blagica Jovanova, Aleksandar Kostadinovski

Abstract

Following modern trends in the auditing theory and practice, considering the economically developed part of the world, it leaves no grounds for doubts that auditors, particularly those within the English speaking countries, face with crisis in the domain of their professional obligations and credibility of the offered services. The conclusion by Sherer from 1985: „the auditors went out from their cabinets”, has definitely ruined all sayings for the auditing, describing it as mysterious and boring profession. In the past period it became more explicit that auditing has its new public image and it faces with exciting and less controversial future. However, apart from the undisputable fact that the days of direct attack to the auditing profession within the developed economies, belong to the past. “The Resurrection” of the auditors from their cabinets itself does not mean that that auditing is becoming more visible or more clearly understandable professional activity. Financial scandals followed by collapse of large number of companies, and the common assembly’s debates focused to the auditing profession during 70s and 80s, have imposed the issue for open doubts and uncertainties in aspect of the auditing position and expectations from auditors (as expectations considering reveals of frauds, the auditor’s uncertainty, informing according to public interest and the relevance of the auditors reports). Within the aforementioned time interval, the Anglo-Saxon literature in the field of auditing provides a great deal of evidence regarding the increasingly large concerns of the professional public in relation to the new-placed term “Expectation Gap”

Key words: *gap, auditing profession, gap factors, expectations, methods, gap alleviation, auditing theory.*

Вовед

Синергетскиот спој на трите аспекти од ревизорската функција, без дилема, ги определува клучните фактори коишто влијаат на појавата, еволуцијата и постојаното присуство на феноменот на јазот во очекувањата во ревизорската професија во развиените економии. Во таа насока, доколку се земе предвид природата на јазот во очекувањата, набљудувана од аспект на факторите коишто имаат најголемо влијание врз неговото постојано опстојување и проширување, неизбежен е впечатокот за илузорноста на очекувањата за неговото целосно затворање и отстранување во сите домени на ревизорската професија. Имено, јазот во очекувањата отсекогаш постоел, постои денеска и, без сомнение, ќе продолжи да опстојува и во иднина.²

Основната дилема за ревизорите се сведува на изнаоѓање соодветни решенија по прашањето како со него да живеат, да работат и нормално да функционираат во улога на високопочитувани професионалци во областа на ревизијата. Во непостоење соодветни решенија за целосно отстранување на јазот во очекувања, напорите на ревизорската професија се насочени кон изнаоѓање можни алтернативи за негово стеснување и намалување.³ Спроведените истражувања во овој домен укажуваат на неколку алтернативни методи за стеснување на јазот во очекувањата коишто зависат од пристапот на професијата кон овој феномен, а тоа се:⁴

- зголемување на промотивните, односно маркетиншките активности во смисла на поисцрпно информирање на јавноста за клучните аспекти од понудените ревизорски услуги;
- подобрување на начините на комуницирање со корисниците на ревизорските услуги преку напуштање на стандардната форма на извештај за ревизија и воведување опширна форма којашто ќе ги содржи сите релевантни информации за претпријатието – клиент.

2) Miller R.D.: Governmental oversight of the role of the auditors, The CPA Journal, September 1986, p. 35.

3) ISA 240 The Auditor's responsibility relating to fraud in an audit of financial statements, Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements, IFAC, New York, 2010, pp.168-169.

4) ISA 240 The Auditor's responsibility relating to fraud in an audit of financial statements, Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements, IFAC, New York, 2010, p.168.

Толкување на феноменот на јазот во очекувањата во современата ревизорска професија

Без оглед на фактот што за феноменот на јазот во очекувања, во текот на неговата долга и непрекината историја, е пишувано и зборувано многу, актуелните трендови во развиената ревизорска теорија и практика, како неизбежен го наметнуваат впечатокот дека сè уште не е постигната конечна согласност за тоа што навистина опфаќа овој термин. Во најопшта смисла, овој феномен може да се опише како јаз или расчекор којшто постои помеѓу она за што пошироката јавност, а посебно корисниците на финансиските извештаи сметаат дека ревизорите го работат (или треба да го работат) и она што ревизорите навистина и го работат⁵.

Со оглед на фактот дека ревизијата е строго стандардизирана професија, кога станува збор за постоење на јазот во очекувања, важно е да се напомене дека концепциската формулираност на професионалните ревизорски стандарди воопшто не се совпаѓа со ставовите на едната или другата страна вмешана во споменатиот феномен. Она што стандардите за ревизија имплицитно го порачуваат се наоѓа некаде на средината помеѓу екстремните ставови и барања на двете страни - корисниците на ревизорските услуги и ревизори.⁶

Видливата загриженост на учесниците на пазарот на ревизорски услуги, поттикната од погрешно толкување на фундаментите на ревизорската професија, повеќе години наназад, ги става бројните автори во позиција постојано да апелираат на подготвување и прикажување на јасно дефинирани финансиски извештаи, коишто ќе бидат во функција на остварување на целите на ревизијата. На добрите познавачи на сметководствената теорија и практика им е совршено јасно дека поради несовршеноста на конвенционалното финансиско известување секогаш постои извесна доза на т.н. „информациски јаз“, што произлегува од двете клучни компоненти: (1) расчекорот помеѓу разните видови информации коишто ги бараат бројните корисници на финансиските извештаи и (2) јазот помеѓу она што го бараат финансиските аналитичари и она што го нудат финансиските извештаи како такви (последниот феномен е познат и како „пазарно-информациски јаз“).⁷

5) ISA 240 The Auditor's responsibility relating to fraud in an audit of financial statements, International, Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements, IFAC, New York, 2010, pp.168-169.

6) Ibidem, p. 170

7) Auditing & Assurance Services, McGraw-Hill, New York, 2008, p. 15.

Оттука, со целосно почитување на постојано присутните барања на заинтересираните страни за вистинито и објективно прикажани финансиски извештаи, како конечен производ од процесот на финансиско известување и вложените напори од членовите на јавната сметководствена професија во насока на нивно целосно задоволување, реално е да се очекува создавање солидна основа за разрешување поголем дел од проблемите настанати со феноменот на јазот во очекувања.

Меѓутоа, кога станува збор за екстерната ревизија не смее да се занемари фактот дека ревизијата не се однесува како егзактна наука, креирана стопроцентно да ја гарантира вистинитоста и објективноста на информациите содржани во финансиските извештаи. Имено, таа повеќе е процес на професионално расудување, фокусиран на потврдување на кредибилитетот на финансиските извештаи, со цел да ги увери корисниците на ревизорските услуги во разумната точност, вистинитост и објективност на прикажаните информации, но во никој случај не нуди каква било гаранција за нивната апсолутна точност.

Фактот дека ревизијата како професија во поголема мера оперира со субјективни термини како што се разумна точност, материјалност, соодветност, доверливост, релевантност и донесување професионален суд, неминовно води кон замаглување на севкупниот процес на ревизија што секако има за последица очекување висок степен на неизвесност и несигурност.⁸

Таквите состојби во ревизорската професија наметнаа и воедно, оставија низа отворени прашања од типот: „Зошто е потребна ревизијата како професија?“, „Кои се причините коишто го оправдуваат нејзиното постоење?“, „Какви придобивки им нуди ревизорската професија на клиентите и јавноста?“ и сл. Најбрз и очигледен, но не и задоволителен одговор, без сомнение, би бил дека ревизијата е потребна и се спроведува бидејќи законската регулатива го бара тоа. Меѓутоа, резултатите од истражувањата во овој домен, спроведени во пазарно развиените економии, покажуваат дека дилемите коишто ги наметнуваат прашањата за оправданоста и неопходноста од ревизорската професија се должат на нејасното дефинирање на ревизијата и воопшто, на подеталното толкување

8) ISA 200 Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with International Standards on Auditing, Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements, IFAC, New York, 2010, p. 85.

9) Christopher Humphrey: Debating Audit Expectations, Current Issues in Auditing, Paul Chapman Publishing, London, 2004, p. 17

на концептите, методите и техниките на ревизија, придобивките коишто ги нуди оцената на кредибилитетот на финансиските извештаи за бројните корисници и сл. Во сите овие сегменти од современата ревизорска професија, поточно, во степенот на прецизноста во нивното формулирање, современите теоретичари и практичари од областа на ревизијата ги бараат корените на феноменот на јазот во очекувањата. Во интерес на поткрепување на претходниот заклучок, еден од основоположниците на современата ревизорска теорија и практика, Tom Lee, ја дава следнава забелешка: „доколку ревизорите не ја разбираат во целост својата ревизорска улога во општеството, тогаш како може да се очекува од оние што не се сметководители да го разберат тоа. Ваквите размислувања, како неминовна ја наметнуваат потребата за прецизно толкување на природата, целите, можностите и ограничувањата на ревизијата, за да можат сите оние кои се обидуваат да извлечат извесни придобивки од ревизорската функција да разберат какви се реалните изгледи да го добијат очекуваното. Тргувајќи од таквата премиса, поголем дел од авторите во својот пристап, главно, се фокусираат на откривањето на фундаменталните концепти и постулати на ревизорската професија како што се на пр. оправданоста, независноста, професионалната одговорност и способноста на ревизорот за прибирање компетентни и релевантни докази во ревизијата на рационален и ефикасен начин, важноста на кредибилитетот на прикажаните информации за процесот на донесувањето на деловните одлуки и сл. Главниот акцент во сите овие сегменти од професионалното делување на ревизорот е ставен на утврдувањето на начинот на однесување на ревизорите, при што испитувањето на причините за поинакво однесување од предвиденото, забележано кај одделните ревизори, коишто доведуваат до појава на јаз помеѓу остварените и очекуваните резултати, доаѓа на втор план.

Во настојувањето подетално да се расветли содржината на јазот во очекувањата, во рамките на оваа поглавје ќе се тргне од една мошне поедноставена формулација којашто го поврзува со чувството дека ревизорите се однесуваат на начин којшто отстапува од очекувањата и желбите на оние кои се јавуваат во улога на корисници на придобивките од спроведената ревизија.

Теренско испитување на фактори од кои зависи јазот во очекувања

Врз основа на претходно изнесеното, како неспорен се наметнува заклучокот дека широката диверзифицираност во согледувањето на ревизорската функција придонесува за различни дефинирања на

феноменот на јазот во очекувања. Имено, некои го гледаат чисто како јаз којшто произлегува од недефинираноста на професионалната одговорност на ревизорите и водат кон споредба на погледите на акционерите (и/или останатите корисници на ревидираните финансиски извештаи и/или воопшто на јавноста), во врска со улогата на ревизијата како професија со однапред упатените забелешки и аргументи за она што фактички може да се очекува од ревизорите (или со тоа што ревизорите веруваат дека треба да се очекува од нив).¹⁰ Различните согледувања на ревизорската функција набљудувани во светлината на нагласената експлозија од судски спорови, коишто само во последниве дваесет и пет години се далеку побројни отколку во целокупната историја на оваа професија, несомнено водат кон разговор за т.н. „игнорантен јаз“ (англ. *ignorance gap*).

Загриженоста на сите страни вмешани во ревизорската професија, по прашањето на можната ерозија во квалитетот на понудените ревизорски услуги, предизвикана токму со појавата и постоењето на споменатиот јаз, ги принудува професионалните асоцијации и тела да ги фокусираат своите активности во насока на негово стеснување и отстранување, на потемелно образование на корисниците на ревизорските услуги (а во одредени случаи и на самите ревизори), за тоа што реално можат и треба да очекуваат од ревизијата. За разлика од нив, другите настојуваат да ја прошират дефиницијата на јазот во очекувањата преку вградување елементи од самиот чин на остварување на услугите, особено на впечатокот на ревизорите дека при спроведувањето на своите професионални обврски во целост ги задоволуваат очекувањата на корисниците и јавноста. Всушност, станува збор за проширување на феноменот на јазот во очекувањата со т.н. „јаз во одговорноста“ (англ. *liability gap*).¹¹

Но, сепак, без оглед на напорите за прецизно откривање на компонентите од јазот во очекувањата, заеднички е ставот на припадниците на ревизорската професија дека негативниот набој во однос на општествената улога и одговорноста на ревизорите постојано расте. Впрочем, за зголемените очекувања и потреби на деловните кругови, во поглед на ревизорската професија, зборуваат и зголемениот број жалби упатени на адреса на ревизорите и ревизорските фирми, проследени со нивно вклучување во долги и исцрпувачки судски спорови. Оттука, сосема е извесно дека какво било занемарување на отворено изразените

---

10) ISA 240 Fraud and error, IFAC Handbook 1998 Technical Pronouncements, IFAC, New York, 1999, p.95.

11) Christopher Humphrey: Debating Audit Expectations, Current Issues in Auditing, Paul Chapman Publishing, London, 2004, p. 20.

незадоволства во врска со професионалните обврски и одговорности на ревизорите од страна на клиентите сериозно ќе ги доведе во прашање улогата и статусот на ревизорската професија. Во тој поглед, аргументите на кои мошне често се повикуваат ревизорите, укажуваат на фактот дека дури и донесените судски пресуди со коишто јасно се нагласува ослободувањето на ревизорите вмешани во спорот од каква било одговорност и вина за неисполнетите очекувања на клиентите, за жал секогаш не водат до зголемување на довербата во ревизорската професија.¹² Од тие причини, оправдана е загриженоста на ревизорите за задоволување на барањата и очекувањата на деловниот свет, бидејќи во спротивно, гледано на долг рок, ревизорската професија се изложува на ризик да се соочи со прашањето за нејзината неопходност и понатамошно опстојување.

Во текот на последните дваесет години, во ревизорската теорија и практика, дебатите „подгреани“ со феноменот на јазот во очекувањата бележат тенденција на нагласено фокусирање на трите клучни компоненти од ревизорската професија, а тоа се: (1) уверувањето во ревизијата; (2) известувањето во ревизијата и (3) независноста во ревизијата.

Заклучок

Феноменот на јазот во очекувања за кој се смета дека има долга историја, идентична со онаа на ревизијата на претпријатијата, укажува на постоење на неусогласеност помеѓу согледувањата на корисниците на ревизорските услуги, од една, и самите ревизори, од друга страна, по прашањето на квалитетот на понудените и спроведените ревизорски услуги. Со други зборови кажано, постои значителна разлика помеѓу она за што ревизорите веруваат дека во форма на извештај за извршената ревизија го предложиле и укажале на оние кои тоа ги интересира, и она за што корисниците на ревизорските услуги де факто сфатиле дека е кажано и порачано.

Актуелноста на феноменот на јазот во очекувања, во современата ревизорска теорија и практика, го даде првичниот импулс за негово поопсежно расветлување, при што во фокусот на вниманието ќе бидат главните аспекти на ревизорската функција на кои, во основа, се должат факторите коишто влијаат на неговото појавување и продлабочување, а се со цел да се укаже на можните алтернативи за негово стеснување и ублажување.

---

12) ISA 240 Fraud and error, IFAC Handbook 1998 Technical Pronouncements, IFAC, New York, 1999, p.95.

Користена литература

- Humphrey, C (2004) *Debating Audit Expectations, Current Issues in Auditing*, Paul Chapman Publishing, London, p. 17-20.
- ISA 240 The Auditor's responsibility relating to fraud in an audit of financial statements, *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements*, IFAC, New York, 2010, p.157.
- ISA 240 The Auditor's responsibility relating to fraud in an audit of financial statements, *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements*, IFAC, New York, 2010, p.168.
- ISA 240 The Auditor's responsibility relating to fraud in an audit of financial statements, *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements*, IFAC, New York, 2010, pp.168-169.
- ISA 240 Fraud and error, *IFAC Handbook 1998 Technical Pronouncements*, IFAC, New York, 1999, p.95. ISA 200 Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with International Standards on Auditing, *Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance and Related Services Pronouncements*, IFAC, New York, 2010, p. 85.
- Miller R.D, (1986) Governmental oversight of the role of the auditors, *The CPA Journal*, p. 35.
- McGraw-Hill (2008) *Auditing & Assurance Services*, New York, p.15.